

Existencialismus (Janke)

Sören Kierkegaard – Existence a víra

- lidská bytost je činěna východiskem porozumění bytí
  - existující bytost má totiž přede vším, co je dáno – před přírodními produkty, výrobky techniky, uměleckými díly, čísly a vzorci matematiky – jednu pronikavou přednost – **jde jí v jejím bytí o její bytí**
  - způsobem svého existování může člověk sebe sama získat / možná na věky ztratit
  - bytí, o kt. mně jako existujícímu jde, je vždy moje → EX rehabilituje opovrhovanou kategorii jednotlivce
  - právě SK odhalil vědomí, že jsem za sebe sama odpovídající jednotlivec, jako „základní vědomí v člověku“
  - toto vědomí stojí jako jednatel před Bohem – jeho vztah k Bohu je bezprostřednost ničím nezprostředkovaná
  - **výchozí formule EX – Být tu znamená stát jako jednatel bezprostředně před Bohem**
  - EX tedy nezačíná jako bezbožný antropocentrismus
-

Jean-Paul Sartre

1. Katarze výčitek svědomí („ Mouchy “)

- Sartre nově vykládá drama Átreovců „Mouchy“, aby ukázal, že vědomí absurdní svobody kříží cestu víry „nekonečné rezignace“, kt. podle **Kierkegaarda** vlivem absurda vede zpátky k spásě tohoto světa
- **Camusův Sisyfos** také v rozporu s vědomím svobody
- podle Sartra je člověk nešťastně odsouzen ke svobodě (vědomí svobody) ve světě bez boha
- existence se stává sama sebou
- objev volby-sebe-sama
- proměna pobytu prostého tíže v pobyt zatížený břemenem závažného činu, s nímž se pachatel identifikuje
- Sartre chce „vyvodit všechny důsledky z uceleného ateistického postoje“
- jeho EX vychází z neodvratitelné úzkosti a původní zoufalství (*désespoir originel*)
- interpretace *Much* není jen **alegorie politického podobenství**

Aigistha – němec. fašistic. pořádek

Klytaimestra – kajícnost vichistické vlády

Elektra - bída vlasti

Orestes – terorista z hnutí odporu

Jupiter - ?

- pokud jen tato interpretace, pak hra nemá symbol. význam
- co znamenají mouchy ?
- Aischylos (Oresteia) : u mrtvých jsou nazývány Arai (Motlitby), přenášejí kletbami obtížené modlitby utýraných mrtvých, které volají po odplatě
- u Aisch. se ale proměňují z bohyň pomsty v strážkyně pokojné spravedlnosti, krevní mstu proti Oresteiovi může zrušit jen Zeus
- Janke : S's drama je nihilistickou travestií aischylovského mýtu
- Orestes zachránil Argos před morem much – a tím, že to poznal, předvádí S. soumrak bohů
- Zeus je dobro, tím jeho osud zpečetěn, protože Sartre odhaluje, že dobro je založeno jedině v autonomii naší svobody, kt. se nepodřizuje apriorním zákonům → moc bohů se mění v iluzi

1. v anagnórisis (rozpoznání) člověk poznává sebe ve své svobodě

2. v peripetii se zvrací moc bohů v bezmoc

- obě dvě scény (jako ve vrchol. formě řec. dramatu) se odehrávají souběžně → je to obrat od štěstí k neštěstí

1. anagnórisis ve středu dramatu má opětné poznání sourozenců pouze za předeheru a dohru sebepoznání v němž našel klid
Orestes - přichází do Argu jako **cizinec – vyhnanec (exilé)** a **cizinec ve světě (étranger)**
- je vytržen ze všech vazeb místního prostředí a světa spoluvinných bližních, pokouší se znovu poznat sebe sama ve svém bytostném původu, nemá podíl na „dědičné vině“ lidí z Argu, na zavraždění Agamemnóna, kt. zapříčiněno nudou a zhýralostí, a kt. se dalo zabránit jediným slovem
- Jupiter : Orestés existuje v neslýcebné nevinosti (*impertinente innocence*), je snivý, indiferentní duch, odchovaný „úsměvným skepticismem“, zběhlý v skeptické ironii
- nevinné vědomí mu prý (Janke) předstírá svobodu nějakého činu, kt. se dere do prázdnoty jeho srdce – to jsou **сны**
- proto není sestrou poznán, není mstitel otcovraždy
- Orestes si také uvědomuje, jak cizí je sám sobě „Kdo jsem . . . ? vždyť sotva existuji!“
- teprve Elektra jej vyprovokuje k činu zakládajícímu jeho existenci

- Jupiter dává váhajícímu O. znamení, co má udělat (zabít matku nebo otce ?)
- O. má tragické pochybnosti o tom to znamení – to velmi významné pro Sartrův výklad **Abraháma** – je otcem víry ne pro nejistotu božího hlasu v jeho znamení, ale pro strašlivý výklad, kt. mu Abrahám dává
- pro O.. nemá božs. znamení žádný význam
- jinde je u Sartra neexistence Božího znamení znamením jeho neexistence (*Ďábel a pánbůh*)
- **mlčení – to je Bůh, nepřítomnost – Bůh, osamělost lidí je Bůh**
- bezvýznamné Boží znamení se stává symbolem opětného lids. sebepoznání
- v absenci Boha se Orestes zpřítomňuje jako ten, kdo musí svoji existenci vynalézt sám,
- najednou zjišťuje, že je opuštěný a svobodný, žádné Dobro a zlo, nikdo, aby mu rozkazoval
- znamení pouze poukazuje k opětnému sebepoznání člověka
- **svoboda** zasahuje pobyt „jako blesk“, je náraz (*tout a coup*)
- myšlenková zprostředkování přicházejí příliš pozdě
- O. se stává svobodný a **okamžitě** se rozhodne stát se mečem, kt. se zaryje do Argusova srdce
- Janke – **archaický** O. musel x **moderní** O. chce být vinen
- teprve nyní (tento rozvrh existence) uvěřila Elektra, že poznala svého bratra a oslovuje ho konečně jeho vlastním jménem
- po činu však Elektra zachválena výčitkami a Erinyemi a nakonec se se sourozenci už zase nepoznávají

2. – s anagn. dochází k peripetii – u S. se spolu s řádem králů hrouť i štěstí nejvyššího boha

- Jupiter panuje jako bůh much a mrtvých
- **mouchy** = nihilisticky do křesťanst. přeinterpretované Erinye, bohyně výčitek svědomí – srážejí sebevědomí v modus lítosti
- výčitky (*remords*) označují představu, že jsme jedním jediným činem spojili svůj život se zločinem, kt. nemůže naše vlastní svoboda napravit a kt. s sebou tudíž v úzkosti a hrůze povlečeme až do smrti (v Klytaimestře např. zákon vědomí)
- veškerý lid Argu je dochován a proniknut duchem lítosti – **mouchy** / **výčitky** zamořují **město** / **vědomí** (do všech zákoutí)
- výčitky = mocenský nástroj, s jehož pomocí král králů ovládá lids. vědomí
- 2. mocn. nástroj jsou jednou za rok z podzemí přivolání mrtvých – také z nich živí cítí hrůzu a výčitky
- bytím mrtvých je pohled jejich strnutých, stejně beznadějných jako nemilosrdných očí
- neviditelný a nezastřený pohled (*ce regard invisible et pur*) – člověk se pod ním cítí jako nahý a bez možnosti vytáček za svá pochybení vůči mrtvým – a nemůže na tom nic změnit, neboť účet mrtvých uzavřen → tak se Jupiter brání pomocí mrtvých a much

Význam lítosti

- Sartre zde popírá křesťansko-existenciální analýzu lítosti
- **Kierkegaard** – „Jen když člověk lituje sebe sama, stává se konkrétním, a jedinečným jako konkrétní individuum je svobodným individuem.“
- **lítost** (anger – společ. kořen s lat. ANGOR = 'rdousící úzkost') = hl. svíravá bolest nad proviněním, kt. se nevyhne no man
- procitlý duch každého jednotlivce **sám je vinen** tím, že dojde k rozpolcení indiferentní jednoty dětins. vědomí v protiklady dobra a zla
- sklíčeného člověka pak netrápí jen bolest nad nějakým zlem, ale také nad tím, že zdrojem rozdvojení mezi dobrem a zlem je bytí jeho Já
- lítost vyjadřuje zároveň sklon k usmíření i pokání
- chce překonat absolutní protiklad zla, aniž schopna ho kdy zcela vyloučit, neboť antitézou je konstitutivní pro syntézu konečného vědomí → lítost je **nekonečná** a utiňuje se teprve v nekonečnosti Boha
- v pohybu izolace se vylitovává' z celého pobytu a 'vlitovává' k Bohu jako moci, kt. je jediná s to rozřešit nekonečný protiklad dobra a zla
- ve vědomí lítosti je **Bůh smíření samo** → převrací se pohyb izolace v pohyb kontinuity
- skrze smíření v Bohu se Já-samo neporušené vrací do konkrétní bezprostřednosti a souvislosti svých dějin, rodu, světa bližních a prostředí
- „lítost uvádí individuum v nejtěsnější spojení a nejpřísnější souvislost s okolním světem“ (Janke – to je vrchol křesťansko-existenciální dialektiky lítosti)
- jen když Já-samo lituje, stává se konkrétním, tzn. skutečně svobodným
- lítost je nejvyšší podmínkou sebe samu volící svobody
- **Mouchy lítost přehodnocují** – Orestes poznává, že nejsou bohové – Jupiter přestává mít moc nad člověkem, i když příroda a zvířata plně pod působností objektivních zákonů cizích člověku – ale O. je naprosto svobodný – a bez výčitek, bez lítosti – když člověk projde katarzí tohoto zoufalství a opuštěnosti
- O. očisťuje Argos od falešného zoufalství ve smyslu lítosti a zakládá pravou zoufalost lids. pobytu, totiž úzkost před nicující silou totální svobody
- odchází na závěr, bere sebou mouchy (výčitky), zůstává za ním úzkost bohem opuštěné a všeho řádu prosté prázdnoty, kt. musí projít každý, kdo chce dospět k životu – „**Lidský život začíná na druhé straně zoufalství.**“
- osvobozený život udělal zkušenost absolutní vrženosti (*délaissement*) člověka do světa
- bere vážně fakt, „že bůh neexistuje a že je z toho nutno vyvozovat důsledky až do konce“

2. Odvození věty : Existence předchází esenci

- všechny Exs se na tom sjednocují („Existence je před podstatou . . .“)
- u důsledně ateistického EX se odvozuje toto převrácení pořadí z faktu opuštěnosti člověka Bohem
- „když Bůh neexistuje, existuje aspoň jedna bytost, u níž existence je před podstatou“

Historie

- teprve v potomistickém středověku se odděluje názor, že je rozdíl mezi **esse existantiae** (že něco je) – **esse essentiae** (co je)
- existence moc v tomto schématu neznámá (jen = že něco tu zrovna je přítomno – Dasein) - - svůj význam získává existentia pouze v analogii k ESSENTIA qua CAUSA
- existovat znamená pro věcně určené jsoucí, že stojí vně svých příčin a na sobě samém
- viz založeno na **Aristotelovi** – kauzalita – **4 druhy příčin** – za př. zvolil umění (prý důvěrněji známé)
- příčina toho, co je a př. k čemu to je zde oddělené
- středověk – vše jsoucí – příroda, umění i člověk – je stvořenina (*ens creatum*), stvoření (boží)
- 4 příčiny Aris. v středověké recepci
- CAUSA MATERIALIS (látka, z níž např. dům je postaven)
- CAUSA FORMALIS (idea toho, co dům vůbec je)
- CAUSA FINALIS (účel, k němuž dům je)
- CAUSA EFFICIENS (kdo to udělá, psoatví, vyrobí, - co působí, hybná příčina)
- **CE** je vnější příčinou (CAUSA externa)
- **CM** vnitřní příčina (CAUSA interna)
- dílo je hotovo (per-fectum), až když je propuštěno ze vztahu k svému zhotoviteli
- [EXISTENCIALISMUS chápe existenci jako **esse rei extra causas**]
- něj. věc existuje, když povstala z působících ji příčin → **priorita** essence (= co je nějaká věc sama o sobě a k čemu je)
- = před postavením domu musí mít stavitel nejprve ideu 'domu' a úmysl lidsky bydlet
- essentia co do času, příčiny a stupně bytí 'dříve' než existentia

Hegel

- bytnost předchází výslovně existenci
- „věc je dříve, než existuje, a sice je . . . jako bytnost neboli jako nepodmíněné“
- Aris. uvažoval bytnost jako to, „čím jsoucí vždy již bylo“ → Hegel to opakuje
- bytnost (Wesen) znamená už podle slova něco, co bylo (ein Gewesen), označuje to nadčasově přešlé bytí, kt. vždy již předchází existenci právě se vyskytující věci, zdůvodňuje ji a uchovává (viz dialektika důvodu a podmínky/ek)
- Hegelova logika je teleologická – bytnost předchází jako to nepodmíněné všem svým jevovým podobám
- existence převádí bytí ke skutečnosti
- bytí je začátek, je to neurčité, bezprostřední absolutno
- určité bytí, jež se stalo kvalitou, se nazývá **jsoucno**
- zdůvodněné, bytností a důvodem zprostředkované jsoucno je existence
- existence vyjevující bytnost pak tvoří reflexivní pojem **jevu**
- uskutečňování absolutního rozumu v jevu, to je pravá **skutečnost**
- → to, co je skutečné, je rozumné a co je rozumné, je skutečné
- Janke : Hegelova spekulativní dialektika existence dovádí tomášovskou větu „Esence předchází existenci“ k absolutní závaznosti pro vše skutečně existující
- přelom ve vnitřních vztazích bytnosti a existence vede k rozbití jednoty božského rozumu a existující skutečnosti

Sartre

- kritizuje v „Existencialismus je humanismus“ tato pojetí
- Janke : Hegelova ontoteologie před Sartrem skutečně neobstojí, pokud Heg. dává pouze pojmovou podobu tomášovským větám o existenci
- Hegelova ontoteol. se orientuje na Techné (technické vidění světa)
- S's příklad 'esencialismu' - zhotovení nože na papír
- S. ovšem plně definuje technicky (esenci známe, když podle ní můžeme sestavit tu věc atd.)
- Bůh je chápán jako Stvořitel / tvůrce / vyšší řemeslník (*artisan supérieur*) → nutná analogie (jeho plány jsou před existencí těch věcí podle nich)
- Sartre : jenže **neexistuje-li Bůh, nejsou žádné boží ideje**, myšlenky (essence) – především to platí u člověka
- → takže tvrzení, že „essence → existence“ závisí na víře v Boha- stvořitele
- muselo tedy od osvícenství dojít k epoše **ateismu**
- S : tento ateismus však ponechal ve své koncepci vztah ESS → EX, takže jde pouze o **nedokonalý ATEISMUS**
- řídíme se v životě přesně podle výše uved. schématu, předpokládá se 1 vnitřní podstata člověka (divoch = president)
- čl. byl tedy již vždy rozumným, politickým, nástrojem zhotovujícím 'živočichem'
- osvícenství je však nesouvislá ateist. pozice – chybí mu důslednost, aby s ideou Boha-stvořitele podrobilo kritice i primát esence

- ATEISTICKÝ EX. se nezastavuje u polovičitosti osvícenců, ale jde **nihilisticky** proti celku
- padne-li víra v existenci Boha v oběť zouflavosti, pak je na pořadu dne revize zákl. ontologické relace
- přinejmenším u jednoho jsoucího předchází existence esenci, u člověka
- jedinečný charakter bytí člověka – jedineč. čl. existuje, jen čl. se nach. v situaci, že má možnost otevřeného rozvrhu (**projet**)
- **kámen, stůl, hlávka zelí** jsou tím, čím jsou, jsou **beze zbytku definovány** svým 'bytím-co' a 'bytím-k-čemu'
- **člověk je nedefinovatelný**, není ničím, než čím se sám udělá
- „čl. je nejdříve projektem, jenž se žije subjektivně“
- existující subjekt se původně volí jako rozvrh sebe sama - = **subjektivita**
- existence je ve svém bytí rozvrhem
- bytí rozvrhu je dílem subjektivity
- dílem subjektu je předem ničím neurčený rozvrh sebe sama, rozvrh, kt. musí být teprve vynalezen

Heideggerova kritika Sartra

- Heidegger **n e n í** existencialista ! (je filosofem existence, bytí)
- „Dopis o humanismu“
- Sartrovo pojetí je metafyzické, prostě převrací platónský esencialismus, ale ta věta (Ex předchází es) stále metafyzická
- setrvává v zapomenutosti bytí, které kvůli rozdílným vztahům existence a bytnosti jsoucího opomíjí objasnit tento rozdíl sám
- Sartrova věta je nejzazší vystupňování subjektivity v 'epoše' novodobé metafyziky
- jeho teze je konečností 'humanistická' v zúžujícím smyslu : uvádí člověka do postavení (*sur un plan*), kdy existují už jen lidé
- čl. ale prý existuje možná v otevřenosti, v níž se bytí dává do otevření, takže člověk prý bytí vůbec nerozvrhuje, ale je bytím do pravdy bytí '**vrhán**'

3. Nepravdivost – Regresivní analýza každodenního vědomí

- rozbor fenoménu **nepravdivosti** / neplést se lží – k ní patří lhář, vědomě mluvící nepravdu, a pravdomluvný, čistou pravdu/
- nepravdivost je druh sebebelhávaní
- něco si namluvám sobě, nepřijemné pravdy беру jako lži, a příjemné omyly jako pravdy
- nepravdivost neoddelitelně doprovází lids. pobyt a upozorňuje na základ. rys lids. vědomí
- neprav. prosazuje průměrné chování (nejsme vůči sobě a druhým nikdy ve stavu úplné pravdy / lži) – nejistá nerovnováha
- ve své nicotnosti se vyhýbáme sobě samým
- nepravdivý neuznává určitou skutečnost (např. že byl zbabělý, že není milován atd.)
- jsme vůči určité distanci k sobě samým, kt. je prudce otevřena nicující silou Ničeho
- z tohoto náčrtu plyne naléhavá otázka : „**Čím musí být člověk ve svém bytí, má-li být s to být nepravdivý?**“
- S's fenomenol. ontologie se ptá – co znamená tato soupatřičnost ontologicky ?
- východiskem INTENCIONALITA → uniká idealistickým i realistickým pseudoproblémům o vztahu vědomí (jako vnitřní, psychické recepce) k bytí (jako fyzickému, reálnému objektu vně mne)
- avšak Sartre říká (x Husserlovi, kt. to nechal nevšimnuto) : Jaké je bytí-pro sebe předreflexivního COGITO v negaci bytí-o-sobě, jež mu předchází ?
- S. už neužije redukci, ale cestu analytického regresu
- fenomenol. redukce obrací zkoumající pohled od přirozeného postoje čl. vžívajícího se do světa věcí a osob zpět k transcendentálnímu životu vědomí, tak že se to naivně postižené jsoucí teď ukazuje jako vědomý korelát noeticko-noematického vědomí
- analytic. regres popisuje 'věc samu' jako fenomén vědomí, aby z něho vyčlenil podmínky bytí, kt. ji umožňují
- je to smíšená metoda deskripce a transcendentál. analytiky
- S's záměr 1. deskripce 2. proclenit **vědomé-bytí** jako svobodu a rozvrh

1. DESKRIPCE – ne mezní situace, naopak banální každodenní scéna, neboť v ní se ukazuje pobyt takový, jaký nejčastěji je
- schůzka mladé ženy se ctitelcem a rituál obdivu, duchaplné konverzace, rostoucí sblížení v ovzduší tajného kouzla sexuální žádostivosti
  - je popisována MAUVAISE FOI koketující ženy, kt. si své postavení vyhýbavě zastírá ještě i pak, když ji její partner nutí k rozhodnutí tím, že ji uchopí za ruku. Žena ponechá, ale *nevšímne si*, že mu ji ponechává – proč ? – je náhodou v tom okamžiku zcela duchem, chce se ukázat jako vyspělá osobnost, uvědomělá atd. – dojde k rozdělení těla a duše – její ruka spočívá jako věc v partnerově (ani odmítavě, ani souhlasně) – tato žena je **nepravdivá** – pokouší se vyhnout se rozhodnutí, angažovat se / neang.
  - uchyluje se k mnohostrannému sebeklamu –co se týče doby, vztahu k druhému, své vázanosti s tělem a svého horizontu světa – hl. se vzpírá proti budoucnosti (muž by mohl naléhat ještě silněji) – v relaci k druhému si zastírá postřeh, že je pro něho objektem žádosti, i když se jejím očím jeví účtyhodný a upřímný – chce zastírat svou tělesnost, sexualitu, předstírá, že je nitrosvětovým objektem, neživou rukou, a ne centrem vládnoucím v horizontu jejího světa

2. ANALÝZA

- fenomén nepravdivosti má hl. 4 podmínky (jako existenciály), kt. ho umožňují

- a) protiklady fakticity a transcendence
- b) bytí-pro-sebe a bytí-pro-jiné
- c) vnitrosvětovost a centrum světa
- d) budoucnost a bylost

- vrhá se hned na jednu, hned na druhou stranu protikladu, nebo identifikuje jednu s druhou → nepravdivý člověk se v rozporech svého dvojznačného bytí schovává sám před sebou
- to je přirozená sofistika – if její zdání zrušeno, vystoupí na světlo pravé struktury lids. existence – nicující a dvojznačná časovost, svoboda, spolubytí a bytí-ve-světě

Fakticitá - cítíme se vydáni do určité situace, fakticky se shledávám situovaný svým místem, tělem, postavením, minulostí, vztahem k jinému.

- kontigence, je to mé holé 'bytí, že', kt. jsem si nezvolil a nerozvrhl

Transcendence - vědomé zaujetí stanoviska k fakticky danému – něj. rozvrhující se subjekt pouhé faktično nicuje a překračuje / pro-sebe-jsoucí subjekt se vztahuje k svému bytí-o-sobě tím, že je transcenduje /

- vytrhává se tak ze zapletenosti do situací a překračuje se směrem k tomu, čím skutečně není, k čemu se ale rozvrhuje
- obojí (trans. i faktic.) patří k lidské realitě → Já-samo se může o sobě samém klamat (neupřímná žena tak přehrává, když se vzepjala k vrcholům cituplné spekulace, faktum tělesnosti a pohlavní blízkosti – toto sebezastírání se daří právě proto, že hladce přebíháme od fakticity do transcendence, nebo naopak od T do F → hluboká dvojsmyslnost a neustálé sebeomlouvání našeho neautentického existování

(Spolubytí –)

bytí-pro-sebe – bytí-pro-druhé

- oba neredukovatelné způsoby bytí lids. pobytu
- *mauvaise foi* dvojznačným způsobem využije
- pro-sebe-jsoucí čl. může jakoby přeběhnout k **bytí-pro-druhé** (říkáme si pak : jsem zcela tím, čím jsem pro druhé, např. úctyhodným mužem a osobou respektovanou jako duch)
- každý může dělat, jako by byl zcela takový, jak se prezentuje v očích druhého
- **bytí-pro-druhé** – stejně tak k němu můžeme utéct, - ignoruji pohled druhého, eg když mne zvěčňuje v tělesnou bytost, neboť každý může dělat, jako kdyby nebyl o sobě jsoucím objektem a viditelnou tělesnou bytostí, ale výlučně zorným centrem svého horizontu světa

- tím naráží analytika nepravdivosti na **dvojstrannost našeho poměru k světu**
- na jedné str. se každý subjekt spoluvyskytuje v horizontu světa toho druhého jako objekt mezi jinými objekty
- na 2.str. rozvíjí tento subjekt sám svět jako pole vztahů svých možností → tak každý objektem něj. cizího světa a subjektem (centrem, rozhodujícím středem života) svého vlastního světa
- i z toho těží *mauvaise foi*
- neupřímný čl. může předstírat, že je jen náhodou se vyskytujícím případem (ruka dotýč. ženy nehybně v ruce partnera jako nějaká věc a zdá se být jen dalším předmětem vedle jiných objektů, a ne sama nástrojem k odstraňování a ovládání vztahů světa

- **povaha existenciálního času** - - dvojznačnost 3 časových ek-stází – 3 rozměry tvořící původní jednotu naší časovosti
- budoucnost (*avenir*) , v níž k sobě pobyt – předbíhaje – přichází v rozvrhu své schopnosti býtí
- bylost (*passé*), ve kt. pobyt – vrací se k sobě z předbíhání – přejímá to, čím byl
- přítomnění (*présence*) , kt. nám umožňuje v každé právě dané situaci být u nitrosvětového (bytí)

- S : třeba dbát tohoto : tyto 3 extáze umožňují *mauvaise foi* její hru, protože je jím vlastní nicující dvojznačnost.
- to může být pro všechny 3 extáze prokonstruováno
- **bylost** je dvojznačná nicujícím způsobem (jsem svou minulostí i nejsem) – na jedné str. vytváří to, čím jsem sám byl, moji bytnost, na 2.str. mně bylost otvírá možnost, abych svou bytností nebyl
- mohu svou minulost zrušit, kát se za ni, zapírat ji, nebo ji prostě nechat za sebou → to ***mauvaise foi* využívá** :
- z jedné strany se člověk může zahrabat do své bylosti jako své bytnosti, aby už nebyl vystaven žádné změně a vině
- z 2.str. může každý prohlásit svou minulost za nicotnou a neplatnou, aby se zbavil výtek a hněvu kvůli tomu, čím kdysi byl

- **budoucnost** je podobně dvojsmyslná - jsem svou budoucností / i nejsem – na 1 str. představuje budouc. volný prostor pro můj vlastní rozvrh, na 2.str. mne odsouvá v možnost, kt. v každý čas také nemohu být
- i to zneužívá *mauvaise foi* – např. se chci zbavit svého dosavadního života, pak se mohu tvářit, jako by budoucnost byla mým skutečným životem
- na 2.str. lze předstírat, že mohu totálně negovat každý rozvrh, kt. se mně stane nepohodlným
- **přítomnění** – ananalogicky dvojsmyslné – jsem svou přítomností / také jí nejsem – jednak vytváří pokračování přítomnění moje nynější postavení ve světě, jednak každý okamžik moji situaci přetváří
- 'nepravdivá žena' si může myslet, že je zcela svázána s přítomností, a přesto může každou konstelaci a závazek brát na lehkou váhu, pokud se opírá o nicující moment přítomnění

- **odpověď na otázku ze začátku** : Čím musí čl. být, pokud existuje bytostně nepravdivě ?

- čl. má prapůvodní časovost, transcendenci, světskost a pravé spolubytí odpovídající podmínkám jeho existence
- jejich nicující dvojsmyslnost rází pro lids. vztah **Já, bytí** a **Nic** formulí : Já nejsem tím, čím jsem, a jsem tím, čím nejsem. A právě proto, že jsem svým bytím po způsobu možnosti nicování, propadám stále neupřímnosti, neboť pobyt se snaží dostat z dosahu – sebe sama.
- co si čl. zastírá, je jeho vlastní, v úzkosti zjevná fakticita, že je odsouzen k svobodě
- co je potom **úzkost** ?

4. Strach mít strach. O úzkosti a smrti svobodného smrtelníka

- názory na úzkost se dělí (Kierkegaard, Heidegger x Sartre)
- K. – úzkost je ze svobody
- H. – úzkost je postižení Ničeho (Nichts) – uvědomím si, že jsoucí je a že to není nic → tím vím, co je nic, odhaluje se mi to, je to od sebe odkazující poukazování na unikající bytí v celku
- S. - chybně prý (Janke) interpretuje, že H. byl ovlivněn Kierkegaardem, a že jeho *úzkost* je obsahově shodná s K's
- S – úzkost, svoboda a Nic se vzájemně doplňují na základě lids. vědomí

„**Úzkost** je způsob-bytí svobody jako vědomí-bytí.“

- úzkost od strachu odděluje postoj vědomí
- **Strach** je nereflektované uchopení transcendentna a **úzkost** je reflexivní uchopení Já-sama (Selbst)
- strach je strachem ze světa, v něm jsme vně sebe a zcela u toho strašného, kt. k nám přichází ze světa
- otázka 'před-čím' (Wovor) úzkosti vyvstává naproti tomu ve mně samém → zmocňuje se mně úzkost, zda tvářit v tvář hrozícímu ovlivnění obстоjím, nebo selžu
- v úzkosti se vědomí obrátilo na sebe samo a svou svobodu
- **úzkost je strach mít strach** / S. to ukazuje např. v dramatu „*Mrtví bez pohřbu*“ (1946) – naturalismus + reflektovaný patos/
- zajatí maquis čekají v temném skladišti, až je vichystičtí milicionáři odvedou na mučení, - není to ani strach, co zde vládne, ani tvářit v tvář utrpení a bolestné smrti neztrácejí zajatci rovnováhu, spíše je děsí nejistota, jak se budou držet → Sorbier (sartrovská postava slabocha) z této úzkosti skočí z okna (sebevražda), protože ví, že ve zkoušce své existence jako bojovníka hnutí odporu ze slabosti neobstojí
- S. svou koncepcí podvrací klasické, idealistické oddělování svobody a strachu
- **Fichte** – Určení člověka (1800) poučuje, že vědění o svobodě rozptyluje strach z věcí
- čl. nahlíží, že Já není určováno věcmi, ale v reflexi, že on (Já) je určuje ve svém předmětném-bytí
- probuzené vědomí nepodmíněné svobody **ruší rozpor** mezi srdcem, kt. si přeje být svobodné, a rozvažováním, kt. prohlašuje, že je kauzálně determinováno
- **reflexe svobody Já** vysvobozuje čl. z tohoto beznadějného stavu
- **Sartre** jde ještě o krok dál – odstraňování strachu návratem k bezpodmínečné svobodě vyvolává úzkost, neboť uvědomění si naší ničím nepodmíněné svobody je úzkost
- Janke : příznačné : S. toto sepětí reflexe a svobody s úzkostí rozvíjí 'regresivně' v souvislosti s **časovostí pobytu**
/ tj. struktura úzkosti se nejzřetelněji ukazuje v úzkosti z budoucnosti jako v úzkosti z minulosti /
- **analýza úzkosti z budoucnosti**
- 1. **deskripce** klasic. fenoménu úzkosti – *závratí před propastí* – úzkost, že mi ujedou nohy
- co ej člověk zač, že se může takhle bát a děsit ?

- 2. **analýza** začíná u strachu – mám strach z něčeho mimo mě, eg uvolněného kamení, kt. způsobí můj pád → v nerefléktované hrůze, že budu stržen do hlubiny, se strachuji o sebe jako o tělesnou bytost, kt. je determinována vnějšími příčinami
- v tom strachu se cítím vydán na pospas budoucím možnostem, kt. nezáleží na mně
- zachraňuje mě z toho reflexe mé svobody, kt. rozvrhne budoucí možnosti (záchranu), jež jsou v její moci
- **vůle** dokonce teprve otevírá (**Fichte**) lidsk. budoucnost, díky ní je pojem budoucnosti jako takové vůbec teprve možný, vůlí je budoucnost nejen postižena, ale také určena, má to být takováto budoucnost
- ale za osvobození od strachu se platí úzkostí (reflexe **absolutní** svobody rodí úzkost)
- úzkost vzniká hl. z vazby naší svobody na budoucnost / „Do nitra tohoto vztahu se vetřelo Nic.“ /
- → struktura existenciálního času je nicující
- budoucnost není, budoucnost se umožňuje
- moje budoucnost je to, čím mám být, pokud tím také mohu nebýt
- zásadně **netvoří to, co jsem**, základ a substrát toho, čím budu (viz teze : EX → ES) - existenciál. bytí (WASSEIN) je první
- → v každém okamžiku možný něj. jiný existenc. rozvrh ve volném prostoru budoucnosti → nejsem ten, jímž budu → mizí jistota, s kt. vůle klade budoucnost jako takovou → je v nás úzkost z budoucnosti - vědomí, že **jsme odsouzeni k svobodě**
- ten, koho se zmocnila závrať, se hrozí sebe sama, že promarní své možnosti, že např. nechá sebe sama spadnout do hlubiny
- **svoboda, Nic a úzkost** se tudíž v předjímání budoucnosti pobytu slučují dohromady
- „Vědomí, že jsme svou vlastní budoucností takovým způsobem, že jí nejsme, to je přesně to, co nazýváme úzkostí.“
- úzkost před minulostí také existuje, ale ne tak moc
- jasné vědomí, že jsme svou vlastní bytostí takovým způsobem, že jí nejsme
- př. úzkost hráče před 'zeleným stolem'
- analýza odhaluje tytéž existenciální poměry, jaké panují v úzkosti z budoucnosti
- hráč zahání strach z mož. zruinování vášní pro hru uzavřením se do 'magického kruhu rozhodnutí' (už nebudu hrát)
- avšak **reflexe** mé bezpodmínečné svobody vyvolává mou úzkost, protože mezi moji minulost a moji svobodu vstupuje Nic
- ve vztahu k mé bylé bytnosti vládne ne-koincidence a **svobodná distance** (!!!!!) → mohu ji převzít / zavrhnout
- protože bylé-bytí (GEWESENSEIN) v žádném případě **nedeterminuje** přítomnost, nic hráči nebrání, aby se stále znovu pouštěl do hry → vidí stolec na hraní a zmocní se ho **úzkost před vlastní nespoutaností**
- také zde potvrzena teze : „V úzkosti má svoboda obavy ze sebe samé, jelikož ji nikdy Nic neznepokojuje a neomezuje.“
- **Janke** – splnila ale Sartrova analýza slib sloučit Kierkegaarda a Heideggera ?
- navenek skutečně : úzkost je vědomím nicující svobody
- **ale** S. redukuje úzkost na jeden modus 'reflexivní aprehense', totiž na strach mít strach
- S. odděluje (x Heideggerovi) svobodného smrtelníka od bytí k smrti (!)
- H i K chápou úzkost jako odemykající základní vynacházení se, kt. je původnější a vede dále než reflexe sebevědomí
- **Sartre – o smrti**
- zákl. teze : „Smrt je – stejně jako zrození – čisté faktum ; přichází z vnějšku a proměňuje nás ve vnějšek.“
- polemicky namířená dvojteze **proti 'humanizaci smrti'** (Rilke, Heidegger . . . – smrtelnost = nejvlastnější bytí člověka)
- S – ne, smrt je čisté faktum, → náhodná a absurdní (např. náhlá smrt) → bytí-o-sobě smrti je nesmyslně kontingentní
- očekávání smrti stářím je bláznovství (je neurčitá, nepředvídatelná)
- hledat smysl života v přípravě na smrt se musí jevit jako principiálně zvrácené
- S. paroduje i **Pascala** / fragment č. 199 – lids. pobyt se podobá odsouzení na smrt, kt. vynakládá všechny síly na to, aby se na popravišti dobře držel a mezitím umřel na chřipku /
- čl. přirozeně může se smrtí počítat, čekat na stanovenou popravu, ale **nemůže čekat od čekání na smrt smysl života**
- „Je protismyslné, že jsme se narodili, a je protismyslné, že zemřeme.“ (**smrt leží vně rozvrh smyslu a úzkostí mé svobody**)
- smrt je něčím, co leží vždy na oné straně mé subjektivity, není pro ni místo v mé subjektivitě
- smrt vlastně proměňuje ('z vnějšku') bytí-pro-sebe subjektu ve **vnějšek** (bytí-o-sobě)
- znamená okamžik umírání, ono infinitesimální 'Teď', v němž se na nás navždy klade naše bytí-o-sobě a bylé-bytí
- život trvá, dokud rozvrhující se svoboda existence nicuje bytí-o-sobě pobytu a to, čím byl, neguje
- živost života spočívá v nepřetržitě odkládání, kt. konec neustále nicuje v bytnost-o-sobě : hra skončila, už nezbyvá žádná karta, kt. by bylo možno vsadit do hry
- čl. je konečný, ale nikoli smrtelník (být-smrtelný je čisté faktum) – patří tak málo k bytí-pro-sebe člověka, že to nenechává toto bytí-pro-sebe ztuhnout právě v bytí-o-sobě
- smrt je mez subjektivity a rub lids. rozvrhů – zůstává venku
- konečnost naproti tomu patří dovnitř do lids. vědomí – čl. se dělá sám konečným tím, že volí určité možnosti s vyloučením jiných (konečnost existuje vůbec jen uvnitř nějakého ohraničujícího se rozvrhování)
- **konečnost a smrtelnost** se rozcházejí
- čl. vytváří svou konečnost v aktu svobody, ale **neexistuje v nějaké svobodě-k-umírání**
- Janke : **tím Sartre proměňuje zase Heideggerovu fundamentálně ontologickou otázku úzkosti, Ničeho a smrti v mezní problém subjektivity !!!! (hlavní rozdíl mezi H – S !!)**
- pro Heideggera „Smrt jakožto schrána tohoto Nic je skryše bytí.“
- **Sartre** – „Já nejsem svobodný kvůli umírání, ale jsem svobodný smrtelník.“

5. Pohled

- S - „**Smrt je triumfem druhého nade mnou.**“
- smrtelník pochopí smysl smrti, když objeví sebe sama jako budoucí kořist živých
- otázka : Co vůbec konstituuje lids. spolubytí ?
- S. odpovídá – pohled – ale ne pohled Já – to vede k solipsismu (viz intersubjektivismus k tomu může sklouznout)
- je to pohled jiných / jiného čl. – **být viděn jinými**
- **pohled je vztah** Já – cizí-Já (fremd-Ich)
- zas 2 kroky analyt. regresi, deskripce fenoménu spolubytí + odvození popsané danosti z existenciál. podmínek její možnosti
- zase se vychází z každodenního souboru fenoménů
- můj původní poměr k druhému je konkrétní, obecně platný vztah
- mohu ho zakoušet v každém okamžiku, neboť druhý se na mně neustále dívá
- třeba ale oprostít analýzu od **2** zúžujících předpokladů

1. nositel pohledu není jen oko

- být-viděn-jinými nezávisí na oku jako smyslovém orgánu mého vidění – oko je jen význačným nositelem pohledu
- nosit. pohledu mohou být i **okna** domu na pahorku, **pohyb záclony**, **praskající větev** v lese, **vrzání podlahy** v domě
- všichni tito nositelé pohledu odkazují od sebe na mne v mé zranitelnosti jako na zablábnutelný objekt → 2.

2. co je pohled – ne podoba oka, okna

- pohled (LE REGARD) ≠ vůbec něj. uzpůsobenost bytí oka, eg. jeho 'stříbrný lesk' , jeho 'poťouchlost' / 'volookou krásu'
- to by totiž byl pohled součástí něj. vnitrosvětového objektu, kt. já ze své strany pozoruji
- pohled = onen postoj, kt. považuje pohled za fórum, před kt. jsem jako o sobě jsoucí objekt pozorován
- zachytím-li pohled druhého, uvědomím si, že jsem byl druhým zablábnut / že jsem pro něj objekt /
- tato dvě upřesnění nutná pro správnou základnu pro **teorii druhého** (čl.)
- spočívají na ní zkušenost-cizosti i intersubjektivita
- toto každodenní zákl. spojení mého Já a cizího-Já zřejmě popsatelné na př.

př. /dramoleta o dvou výstupech / - 1. žárlivec se odhodlá podívat se klíčovou dírkou, co dělá jeho milá → 2. je přistižen pohledem třetího člověka (tj. pohledem druhého) → teprve teď si uvědomí sprostost svého počínání → projede jím hrůza od hlavy až k patě

- Sartrovi jde hlavně o deskripci a analýzu 1.výstupu
- je to určitá situace lids. bytí-ve-světě
- **svět** = horizont 'komplexu věcí'
- označuje (Husserl, Heidegger) celek odkazování, v němž každý vnitrosvětový prostředek odkazuje na nějaký jiný, pro kt. tu je (předsíň odkazuje jako přístup na dveře, dveře v jejich uzamykatelnosti na zámek, klíčová dírka díky otvoru na něj. = 'divadlo' za dveřmi
- jde tu o souvislost odkazů věcí (Zeug) – zakotvena a odhalena zřejmě v pobytu toho, kdo představuje to poslední 'kvůli-čemu' těchto vazeb účelů a prostředků
- svět žárlivce vyrůstá z žárlivosti určitého pobytu
- **pro deskripci rozhodující** - pokud je někdo ponořen do své činnosti jen pro sebe, pohybuje se v rovině nekladoucího vědomí – pracuje se svou žárlivostí, aniž by se viděl ve své bytnosti a bytí-o-sobě jako žárlivého
- zcela se vyčerpává v opatrném zacházení s tím, co je mu vnitrosvětově na prospěch / na překážku, tj. v utváření světa skrz naskrz zabarveného žárlivostí
- tato deskripce dovoluje analytic. regresi : jaké podmínky jsou nezbytné, aby byla možná situace žárlivého ?
- hl. dva vzájemně propletené existenciály – **fakticita** vs **transcendence** (F a T) → z tohoto protikladu plyne hra nepravdivosti
- „Tato situace mně odráží moji F a zároveň i moji svobodu.“
- žárlivec zjišťuje, že je do svého postavení ve světě přiváděn všemi čtyřmi momenty F :

- svým náhodným bytím-na-místě (časoprostorově blízko u domnělé nevěry) - svou tělesností (vhání ho do pohlavních vztahů a spoutává závisti v lásce) - svou minulostí (kt. mu např. dala prožít velkou lásku) - svým postavením (manžela, milence . . .)	} 4 momenty F

- zároveň ale tento svět žárlivosti odráží **T** a svobodu kteréhokoli konkrétního pobytu – za své *postavení* vděčí přece svému odhodlání přijít těmto 'souvislostem' na kloub – to záleží tak dalece na něm, že může celý trýznivý svět žárlivosti svobodně překročit a stát se někým jiným
- právě touto stálou možností **T** to, čím je o sobě, je žárlivému zastíráno jeho vědomí – nezná se jako ten, kým doopravdy je, ale snaží se být tím, kým není, totiž obhájcem své cti / mstitelem zrazené věrnosti (a zatím je žárlivcem a záluďným čl.)

- každý tedy uniká jediné pro sebe tomu, čím je o sobě
- neustále **T** své bytí-o-sobě, a hl. tak, že hledá útočiště ve falešných obrazech sebe sama
- tato situace je **pohodlná**, ale mění se rázem, když se objeví ten druhý
- **popis výstupu druhého** (2.výstup v dramoletu)
- druhý mne potkává jako pohled, kt. se mne dotkl
- vidím ho jako toho, kdo se na mne podíval - najednou přechod – považuji své chování za sprosté
- = náhle se mění můj přímý postoj – teď „přepadá Já mé nereflektované vědomí“
- teď **už se neztrácím v aktu žárlivosti**, ale prožívám se ve svém **trapném** postavení
- kt. podmínky to umožňují, tento trapný zážitek ?
- analyt. regrese říká - **stud / pýcha**
- „Stud / pýcha mně odhalují pohled toho druhého a mne sama jako cíl tohoto pohledu, způsobují, že situaci spatřeného **prožívám, ne poznávám.**“
- S. odhaluje **existenciál studu** (a jeho korelát, pýchu a domýšlivost) jako konstituující momenty původního bytí-pospolu
- 3 momenty výstavby
  - 1. urč. druh reflexe
  - 2. intencionalita
  - 3. intersubjektivita } = veškerý stud je stydnění se za něco před někým
- **stud** patří (Sartre) k prerexivním modům cogitandi – je to urč. způsob 'Já-představuji' – všechny akty studu obsahují zpětnou vazbu k subjektu, kt. se stydí – stydím se za své činy atd., ale nakonec vždy za sebe → jenže nejde o ryzí fenomén prerexivního sebepronikání – je tu přítomen ještě 3. rozhodující složka studu – **vazba k druhému**
- stud = Stydím se kvůli veškerému svému jednání za svou 'bytnost' před pohledem druhého
- teologicko-biblicky bylo přece svědomí vždy již vykládáno jako stud před zraky Jahveho
- od dob **Augustina** znamená svědomí CONSCIENTIA CORAM DEO (ne jen 'vědomí vnitřního soudního dvora v člověku)
- ateistická pozice z toho vyvozuje závěr : Protože bůh neexistuje, existuje jen jedno fórum, před nímž se čl. stydí, pohled druhého člověka
- podobně se dá vyložit i **pýcha** (korelát existenciálu studu)
- v ní se v prerexivním vědomí považuju za vynikajícího, jsem pyšný na sebe sama a každý je pyšný před zrakem druhých
- Vazba k cizímu-Já se zakládá na tom, že jsem viděn druhým, což je elementárně 'prožíváno' ve studu / pýše
- S's teorie pohledu uskutečňuje **obrat v otázce bytí mého alter ego**
- analýza intersubjektivit nevychází od Já, kt. pohlíží na druhého jako na objekt, ale začíná u druhého jako subjektu, jímž se vidím spatřen jako objekt
- toto 'být-viděn-jiným' je pravdou mého 'vidění-toho-druhého'
- vede to k **jistotě cizí existence** (a ne k solipsismu)
- sám sebe nemohu definovat a co do bytnosti zjistit, protože právě nejsem tím, čím jsem
- jsem faktickým bytím-o-sobě vždy jen po způsobu transcendingujícího a nicujícího 'kromě-toho'
- každá objektivizace cestou sebevnímání proto přichází vždy už příliš pozdě
- pro sebe nejsem nikdy tím, jímž jsem byl
- z T mé F vzniká MAUVAISE FOI a sebezahalování vzdaluje soud o sobě samém ještě víc jakékoli věcnosti
- → **jsem principiálně tím, kt. nemůže být pro sebe sama nikdy objektem**
- pravdu o své 'bytnosti-o-sobě' si většinou se studem uvědomuji před pohledem druhého
- čl. nemůže odmítat predikáty 'obyčejný', 'ješitný', 'zbabělý' , kt. dostáváme prostřednictvím druhých, podrážděně a vztekle jako před špatným portrétem
- **zákl. rysem studu je uznání** – uznání je pojmový protiklad nepravdivosti
- v nepravdivosti si zastírám svou 'bytnost' , v uznání se dívám faktu svého bylého-bytí do očí
- → žárlivec uznává obvyklost svého žárlivého chování
- stud se nevykrucuje – kdo se opravdu stydí, uznává, že je oním objektem, jak ho ten druhý vidí
- jestliže tedy své zjistitelné o-sobě dlouhým (svému) bytí-viděn-druhým, pak je předpoklad existujících Já (Iche) mimo mne osvobozen od monadických pochyb
- stejně jistá, jako je vědomí mého vlastního bytí-o-sobě, je totiž existence těch druhých, bez nichž bych si svou 'bytnost' nikdy neuvědomil
- Janke : není to sice fenomenologicky evidentní, ale vzhledem k premisám S's ontologie transcendentálně-deduktivně nutné
- k nějaké pevnější jistotě nemůže zkoumání spolubytí na úrovni intersubjektivit dospět

6. Peklo, to jsou ti druzí

- být mrtvý znamená být už navždycky **vydán pohledu těch druhých**
- mrtví jsou, existujeme po smrti, čl. nikdy neexistuje bez souvislosti s mrtvými
- **mrtví existují**, ať jsou živým blízko nebo daleko
- byť přešli zcela do způsobu bytí-o-sobě a jsou plně odcizeni v bytí-pro-druhého
- jen živí se mohou bránit proti definitivní reifikaci
- mrtví už nemohou korigovat bilanci svého života, kt. dělají druzí

hra „Za zavřenými dveřmi“

- 3 mrtví hrdinové (Garcin, Ines, Estelle) jsou vražední podvodníci, vydání napospas *těm druhým* (původní název hry)
- jsou ztraceni-sobě-samým
- Garcin si myslí, že je hrdina, žurnalista a literát, že se obětoval ve jménu pacifismu
- odhalen Ines jako zbabělec, kt. selhal právě tehdy, když se měl osvědčit
- v pekle nejsou zrcadla, už se nemůže vidět sám
- skončila Garcinova komedie MAUVAISE FOI
- bude trpět – utrpení = pohled druhých bude udržovat jeho vědomí v bdělém stavu – Garcin říká : „Peklo jsou ti druzí.“
- Janke : v podstatě stará teze (**Hobbes** – *homo hominis lupus* ; **Hegel** – dialektika pána a raba na stupni boje na život a na smrt
→ **Marx** – na stupni politicko-ekonomické analýzy konkurence a odcizení)
- S's fenomenol. ontologie aktů COGITO si přisvojuje vše, co přesahuje kategorii **odcizení**
- „Tímto Já, kt. jsem, jsem v určitém světě, kt. mi druhý [člověk] odcizil
- existenciál odcizení (ALIÉNATION) vrhá poslední ostré světlo na koncept spolusvěta a 'interakce' u S.
- **teorie decentralizace / vykrvácení**
- odcizení zde = vykrvácení / odplývání mého světa směrem k něj. cizímu světovému centru
- Já jako čisté centrum a pól určitého světového horizontu
- Já – 'oddalující'-vše, s čím se uvnitř světa setkává, k sobě a nutně přehlíží sebe samo jako oddalovatelný a tělesný objekt ve světě
- v této uspořádk. soustavě mého světa se **objevuje druhý** (čl) – nejprve ADITIVNĚ (jako další objekt vedle jiných)
- ale tenhle objekt je s nekoneč. pravděpodobností oproti ostatním nitrosvětovým věcem **privilegovaný**
- vyklube se z něho subjekt, kt. sám k sobě přitahuje věci mého světa → druhý (čl) vytváří díru v kruhu světa uzavřeném kolem mne, kt. věci nepřetržitě odplývají, protože mu nabízejí něj. stránku, kt. mně zásadně uniká
- „Tak jsem svým EGO pro toho druhého uvnitř světa, kt. odtéká směrem k druhému“
- to je vnitřní krvácení (zvnějšňování)
- dá se přerušit – krvácení mého světa může být zastaveno
- decentralizace mého světa druhým je negována, když druhého jako *autrui-sujet* nicuji
- nicovat druhého jako takového znamená nechat ho ztuhnout v jednu z věcí mého světa tím, že na něho pohlížím a že s ním zacházím výlučně jako s lokalizovanou věcí (Zeug) a užiteč./neuži. prostředkem
- to odcozuje čl. v jeho bytí-pro-sebe
- nebezpečí rozpadu a vykrvácení světa žene pobyt do boje dvojí svobody o jejich vlastnictví světa
- každá svoboda se snaží vyloučit tu druhou pomocí prostředků zvěcnění z účasti na vlastnictví světa
- to je **tragedie** lids. spolubytí
- čl.odlidišťuje člověka
- **teze odcizení a analýza pohledu** u Satra prý **neblahé** dohromady
- aspekt odcizení se vyostřuje, protože proces vykrvácení mého světa skrze druhého nikdy nekončí
- pohled druhého způsobuje, že se nacházím vně svého centrálního bytí-ve-světě : o sobě jsoucí a zasazený do cizího světa
- tomu jsem vydán bez možnosti obrany, není žádný prostředek, protože pohled není lokalizovatelný a nelze ho ucpat jako něj. díru ve světě
- pohled druhého je **fórum**, před kt. se nacházím ve svém bytí-o-sobě jako na pranýři → **odcizení neuniknu**
- ani když se pokusím učinit pohled druhého objektem svého světa, - jako objekt se nikde nevyskytuje
- neblahé **odcizení** je ovšem **vzájemné**
- → bludiště pekelného kruhu, v němž **nikdo neunikne druhému**
- nejhlubší trýzeň lids. existence – vědomí, že musíme stále znovu prožívat odcizení do zavrženého bytí-o-sob bez vyhlídky na vykoupení (to je peklo)
- v pekle vědomí odumírá strach před mučícími nástroji, ale stejně vyhasíná i úzkost, tj. strach mít strach
- co se šíří, je beznaděj, chtít umřít a nemoci umřít, protože čl. už umřel (Estelle chce zabít Ines, ale uvědomí si, že už je mrtvá)

- **Kierkegaardova** 'nemoc k smrti' - studený žár protikladu, umírat a přece neumírat „Zoufalec nemůže umřít, jako nemůže dýka zabít myšlenky.“
- pro důsledný ATEISMUS neexistuje ani nebe ani peklo, ale peklná muka v sřetězení mezi-monadických vazeb přes hranice smrti
- v rozbitém světě se šíří ona zákl. nálada (Kieerk.) – nemoc k smrti

7. Praxe a faktická svoboda

- teze „**Existence je svoboda.**“
- každodenně se vyčerpáváme obstaráváním všeho druhu, činným zacházením s věcmi
- lidský pobyt se prakticky uskutečňuje v bezpočtu růz. zaměstnání
- celku těchto činností se řec. říká **PRAXE** - v novověku **AKCE**
- takový způsob života, v němž se čl. nutně ukazuje nejdřív a neustále
- je to dávání-si-zabrat života s věcmi, aby se podoba světa změnila a stala se snesitelnější
- přestat být činný = přestat být (dokud jsem, jsme v praxi)
- if svoboda ale nepatří k božským věcem, ale ke konečné lids. existenci, a if lids. pobyt uskutečňuje principiálně prakticky, → praxe vychází jako ta oblast fenoménů, jejíž analýza vede regresivně k bytí svobody
- S- osobitost svobody vychází na světlo, jsou-li odhaleny podmínky lids. akce
- provedení jednání = úmysl, pohnutka, cíl
- činné bytí vyžaduje hl. něj. **vědomý rozvrh** (jinak činnost není)
- kaž. akce vyžaduje napjaté vysazení na to, co má být vykonáno + popud / pohnutka (je tu něj. nedostatek ve F reality)
- činný jsme vždy, když mi dané nestačí, usiluji o to, co mně chybí
- F bytí je uvědoměno jako nedostatečné a negativní
- každý motiv předpokládá takovou negativnost
- je třeba také cíl (čeho se má dosáhnout – k-čemu)
- cíl je ideální skutečnost jako čisté, přítomné Nic
- Janke – je to analýza **aristot.** etiky (OREXIS – TELOS – PROAIRESIS) na stupni a v řeči sebevědomí
- vědomí uniká ři akci do představy šťastného života jako své vlastní možnosti, a odtu se vrací ke svému bídnému postavení jako takovému (cíl je v přítomnosti Nic)
- každá lids. akce je manifestací **svobody**
- **determinismus** simplifikuje komplexní skladbu praxe a zaměňuje podnět a příčinu
- motiv není vnější působící příčinou lids. činnosti, ale její integrální součástí
- F bytí se stává pohnutkou až poté, co je časujícím vědomím 'znicováno' - vědomí předbílá k samostatně stanoveným cílům – **to je svoboda**
- s představou svobody ale třeba udržet pohromadě F naší konečnosti → **jsem odsouzen k tomu, být svobodný**
- svoboda jako základna veškeré naší činnosti není svou vlastní základnou
- lidský pobyt **nemůže nevolit**
- nezvolili jsme si, že budeme svobodní (to by šlo do nekonečna)
- dokonce i zřeknutí se svobody rozhodování (sebevražda) je rozhodnutí
- **nevyhnutelné Fs lids. života** - tělesnost, smrt, práce, pohlavnost, existence ve svobodě
- jsme do ní vrženi a k ní odsouzeni
- Atlas podpírá nebes. klenbou z trestu za účast v boji titánů na straně Krona, vrhá svůj stín na říši svobody
- břemeno svobody, nesu tíhu celého světa
- modern musí na sebe vzít **břemeno absolutní zodpovědnosti**
- osud, náhoda ani věčně platné hodnoty ho nezbaví tíživého vědomí, že vše zavinil (původce všeho)
- „Co se mně přihází, přihází se mně skrze mne.“ (válku jsem nezavinil, ale jakmile vnikne do mého světa, je moje) → musím zaujmout postoj (spravedlivá / sebevražda, zněhnutí . . . válčím)
- neřídím se žádnými „věčnými“ hodnotami (rodina, vlast, přikázání, intuice, cit pro hodnoty. . .) – **žádné věčné hodnoty o sobě neexistují**
- byly odstraněny spolu s nebesy „Jestliže Bůh neexistuje, nemáme před sebou hodnoty / rozkazy, kt. ospravedlní naše jednání.“
- **hodnoty** jsou dobro, kt. činí něj. cíl našeho jednání vůbec smysluplným a srozumitelným
- jsou založeny na tom, že byly uznány a zvoleny lids. svobodou
- **přikazy** platí, pokud a nakolik je nějaký existující subjekt uznává za závazné
- **hodnoty** jsou mnou uznávané dobro, výsledek mé volby, existují jen jako zvolené, jediným zdůvodněním hodnot je moje svoboda
- pak ale **každý zodpovědný za všechno, kromě za svou odpovědnost samu – k té je odsouzen**
- → objeví se etická úzkost - je to úzkost před hodnotami, - čl. je odpovědný za své hodnoty „bez ospravedlnění a bez omluvy“

- vše ostatní – zvířata, rostliny, kameny – je zproštěno viny díky své bytnosti
- **jediný čl.** musí nést vinu za rozvrh svého pobytu a za měřítko hodnot svého jednání
- svoboda nutí lids. existenci, aby se dělala, místo, aby byla
- jsme odsouzeni k tomu, abychom – vytyčující si cíle a hodnoty – nicovali své F bytí-o-sobě
- **žádný čl.** nemůže prostě jen *být*, jako je kámen / strom, bez důvodu a cíle, bez nebytí, zcela vyplněný svým bytím
- svobodný smrtelník je zrozen do zcela jiného druhu bytí : být pro sebe v nicování bytí-o-sobě
- pak se ale klade nejatrsší i nejnovější otázka ontologie : Co jsou Nic a bytí v poybtu jsoucího, jímž jsme my sami ?

8. Nic v srdci vědomí

- otázka po Ničem a bytí je parmenidovská – dopadá nyní na lids. pobyt
  - S's ontologie krystalizuje v oddíle, kt. odhaluje bezprostřední bytí *réalité humaine* : „Přítomnost u sebe.“
  - Nic je zde vystopováno v klíně vědomí
  - **3 myšlenkové kroky**
    1. odlišit vědomí od bytí
    2. p řevést vědomí zpět na prereflexivní cogito
    3. dedukovat Nic na půdě prereflexivního vědomí
  - 1. první určení místa Ničeho – existenciální věta vědomí „Bytí vědomí je takové bytí, kterému jde v jeho bytí o ně samo.“
    - navazuje na **Heideggerovo** formální zachycení pobytu v jeho bytostné zpětné proměně
    - v tomto smyslu bere vědomí na sobě podíl, že své bytí-o-sobě neustále zpochybňuje a překračuje v rozvrhu své mohoucnosti-být
    - čl. existuje ve svobodě svého seberozvrhu
    - pokud má toto rozvrhování zákl. rysy představujícího bytí, uskutečňuje se veškeré lids. bytí v médiu bytí-pro-sebe
    - Být-tu (*Da-sein*) zůstává elementárně být-vědomý
    - → bytí vědomí nekoinciduje se sebou samým v naprosté rovnosti
    - sebevědomí je jednota rozdílného
    - sebevědomí je proto, že se k sobě vztahuje, a vztahuje se k sobě proto, že se od sebe odlišuje
    - existencialisticky : **rozvrhující se vědomí není tím, čím je, a je tím, čím není → proto nedospěje nikdy k úplné shodě samo se sebou**
    - vědomí je poznamenáno Ničím ve smyslu ne-koincidence a samo se vylučuje z čistého bytí
  - S's **teze o bytí** – Bytí je. Bytí je o sobě. Bytí je, co je.
  - *Bytí je* – je příliš, **nadbytečné, nesmyslné** – jsoucí se ve svém nahém bytím-že (*Dasein*) objevuje se jsoucí na světě bezdůvodně a bezcílně, nepochopitelně-nevysvětlitelně, protože všechna zdůvodnění i vytyčení cílů pocházejí z vědomí
  - ono transfenomenální 'je' (*Ist*) od sebe odmršťuje každé vnikající vědomí, jeho amorfní nesmyslnost se otvírá jedinečně v hnusu
  - *Bytí je o sobě* – ontologicky explikováno : bytí se nevztahuje ani k jinému, ani k sobě samému
  - bytí-o-sobě znamená v oblasti subjektivity bytí-ne-pro-sebe
  - S- z toho vyvozuje závěr – **bytí je nestvořené**
  - jako jsoucí o sobě se nevztahuje k jinému, ani k rozvrhu boha-stvořitele ne, ani v negaci svého nebytí afirmativně k sobě samému
  - SOI ve vazbě EN-SOI výslovně popírá jakýkoli reflexivní smysl
  - *Bytí je, co je* – z hlediska jednoho bytí = toto – všech vztahů zcela prosté – bytí je 'masivní', je to pozitivta nenarušovaná žádným nebytím, žádným vznikáním, žádným časem → bytí není v žádném ohledu tím, čím není, - je čím je
  - je **čistou plností** bytí, ryzí identitou
  - hutnost bytí vylučuje Nic (ne-koincidence) a vědomí o čistém bytí, protože identita stlačuje toto jedno bytí se sebou tak dokonale, že mezi nimi nezůstává žádná díra, žádná škvíra
  - **bytí nepřipouští ani ten nejmenší náznak duality, z níž žije vědomí**
  - Hegel's myšlenka **TOTOŽNOSTI** bytí a Ničeho odpadá
  - Nic qua ne-koincidence se tak málo osvědčuje jako čisté bytí v jeho neurčité bezprostřednosti, že se jako by odráží od jeho masivní identity a vniká do bytí vědomí
2. Jako ne-koincidence se nalézá Nic v oblasti bytí (bytí pro sebe) a sice vlastně nikoli na stupni sebevědomí, ale na stupni vědomí (prereflexivního COGITO)
- v jednotě sebevědomí je ne-identita sice patrná, avšak nikoli fundamentální
  - S : „... prereflexivní COGITO je základ. podmínkou každé reflexivity“ – refl. COGITO je (S) **kladoucím vědomím** / idea ideae a rozumí se tím poznávající vědění, kt. ví, že ví
  - reflexe v podobě o sobě vědoucího vědění klade sebe samu na rozdíl od předmětu, a to v jasné poznání
  - **prereflexivní GOCITO** je naopak nekladoucím vědění – Já tak např. existuje v pociťování cigaret v krabici – přitom jsem zcela naplněn rozkoší / bolestí, nebo jsem u věci / počítání cigaret/, aniž bych byl bez vědomí

- nerozlišuji se vědomě od toho, čím jsem, co dělám – a přece mám povědomí → jsem tudíž jsoucí a vědom si prereflexivně svého bytí - a to současně
- ani neexistuji nejdřív v něj. určité rozkoši, kt. potom dospěje k vědomí a jakoby kvalitě vědomé rozkoše, ani neexistuje nejdřív prázdné vědomí, kt. pak přijme bytí rozkoše jako voda, kt. obarvíme
- **v prereflexivním COGITO jsou tu vědomost a bytí neoddělitelně a jedním rázem**
- „Vědomí je co do existence něco úplného.“

- toto vědomé-bytí předchází veškeré sebevědomosti a, pokud jde o bytí, tvoří její základ
- **prereflexivní COGITO je první podmínka veškeré reflexivity**
- v procesu reflexe se vědomí totiž ocitá v **dilematu** – buď probíhá v nekonečném iterativním regresu „vím-že-vím-že-vím“
- nebo zůstává stát u rozporu vědomí v dilematu, kt. si není sebe vědomo
- **vyhnutí se dilematu** pouze přijetím prereflexiv. vědomí
- princip ideae vede do prázdna, protože se pohybuje v bytí prostých poměrech sebepoznání
- reflektující Já je přece samo zásadně opět poznaným bytím
- vědomí je ale poznaným bytím proto, že takovým je, a ne proto, že je poznáno

- **německý idealismus** - nepochybně vykládal jáství (poznávajícího) já jako život a bytí v procesu od sebe se odlišujícího přicházení-k-sobě, avšak tato nauka o bytí přehlíží duchaplně existenci každého konkrétního vědomí
- nahlíženo konkrétně, je SUM /ve formuli/ SUM COGITANS prereflexivní, - dozadu za tuto skutečnost naší existence už nelze jít

3. Jak je tomu s bytím (identitou) a Ničím (ne-koincencí) vzhledem ke skutečnosti vědomí ?

- prereflexiv. COGITU nepřilučuje žádný druh reflexiv. rozlišení
- existující subjekt „není snad jednota, kt. obsahuje nějakou dualitu“, neboť jako jednota dvojitosti se uskutečňuje sebevědomé vědění
- jelikož o sobě ví jako o vědění, odlišuje se od předmětu a je jako od předmětu (ne-já) odlišné (já)
- právě tak málo tvoří existující COGITO „syntézu, kt. překračuje a ruší abstraktní elementy teze a antiteze“
- dialektická jednota absolutního vědění podléhá určitému dilematu – buď se vědění ztrácí v nekonečném postupu – jelikož se každá syntéza sama opět odhaluje jako antiteze něj. vyšší syntézy
- nebo vědění zůstane stát u něj. absolutna, jehož bytí má druhový charakter bytí-o-sobě
- **absolutní vědění** se už neudrzuje – jako sebevědomí – v rozlišení od předmětu, to o sobě ví jako o bytí předmětu samého
- vědění vracející se k sobě v stávání-se-jiným je **pravým nekonečnem** : sebe pojmající jednotou sebe a předmětu
- překonaná ne-koincidence ale znamená pro Sartra právě onu **plnost a hutnost bytí**, jež pro nás neproniknutelná
- skutečnost konečného vědomí zůstává vzdálena 'dialektické' identitě bytí a – existujíc – leží v základech 'duální' jednoty (našeho) já

- jestliže ne-koincidence konstruuje vědomí vůbec, jaký druh rozdílnosti patří pak k prereflexivnímu COGITO ?
- vědomí existuje „v dvojíhře vzájemného zpětného odkazování“
- v tomto 'dvojí' odkazují vědomí a bytí současně pohled přihlížejícího vědomí vzájemně od sebe pryč a skrze to druhé k sobě zpět, aniž by v sobě identicky splývaly
- počítání cigaret se ukazuje jako bytí, kt. odkazuje k reflektujícímu, kt. ale 'je u počítání' tak, že zároveň jako reflektující sklouzává opět do bytí
- při této **dvojíhře** odkazování od-sebe-pryč a k-sobě-zpět zřetelně vystupuje do popředí čistě 'sebe' (soi – Sich)
- výsledkem postižení tohoto SEBE je **zásada vědomí** - Vědomí je jsoucí po způsobu přítomnosti-u-sebe
- jsoucí ve smyslu aktuální (přítomnosti) je u sebe pokud probíhá hra duality bytí a vědomí
- tak je v **nudě** ten, kdo se nudí, u sebe, aniž by se reflektoval, protože se v znuděnosti jakoby utápí
- co umožňuje toto bytí-pro sebe jako přítomné bytí-u-sebe ? - co odděluje existující subjekt od sebe ?

- 1. Není to nic, = nic určitého vyjma toho 'pro-sebe'
- lidi obvykle navzájem odděluje prostorová a časová vzdálenost, duševní neshody, odlišné individuality
- v každ. případě se ukazuje PRINCIPIUM SEPARATIONIS jako o sobě určitelný věcný obsah, jemuž připadá oddělovací funkce
- co naproti tomu rozštěpuje bytí-u-sebe, nemůže být žádné určité jiné kromě něho
- něj. třetí, rozštěpující jiné – eg 'posloupnost času' – by průhlednou jednotu bezprostředního u-sebe zničilo, nikoli umožnilo !
- **podmínkou rozdělení není nic určitého, ale Nic**
- Nic (le néant) není tudíž něco jsoucího, kt. rozděluje, není to nic, leda že to masivní hutnost bytí v pobytu odhutňuje'
- proto Nic mizí, jakmile je chceme zjistit : není to přece něco
- objevuje se však, když chceme zjistit bytí-vědomí : **Co jsem, nejsem.**
- **Nic není než moc v srdci vědomí, nicující (to) o-sobě a nechávající být (to) u-sebe**

9. Koloběh Ničeho a svobody

- **závěrečná otázka** - V jakém smyslu patří svoboda pobytu do Ničeho a do bytí ?
- Nic k pobytu – to jasné – Nic přichází k bytí jistě jen prostřednictvím zvláštního bytí, otíží prostřed. lidské zkušenosti
- je-li Nic vylučováno z hustoty bytí a nenachází-li oporu v bytí-prosté reflexi, pak může být udržováno pouze pobyt
- **Nic přichází na svět skrze člověka**
- S's 'popřenosti' představují typ skutečností, kt. zahrnují do svého bytí i nebytí : vzdálenost, nepřítomnost, změnu, jinakost, odmítnutí, politování, rozptýlení, zákaz, otázku, lítost, nenávisť atd.
- tyto útvary vnitrosvětového Nic se všude vynořují, roztroušeny do bytí světa, a to ne snad jako nějaká náhodná vnitrosvětová věc vedle jiných věcí, ale jako nutná existenciální podmínka souvislosti řádu a prostředků světa
- odvozují svůj původ od aktů lids. bytnosti, buď od něj. **očekávání**, nebo od něj. **rozvrhu**
- eg. nepřítomnost Pierra v kavárně existuje jen v napjatém hledání toho, kdo přítomnost svého přítele ve známém světě určité kavárny zklamaně postrádá
- analogicky – distance (bytostně rozlišující-oddělovující a omezující) existuje jen z rozvrhu něj. vždy vzhledem ke mně uspořádaného světa
- **tak přichází Nic na svět skrze nicující chování pobytu** – ne snad již skrze popření v podobě soudu
- to je možné, protože jediné lidský pobyt udržuje Nic v soustavě svobody a bytí-pro-sebe
- „toto 'pro-sebe' je bytí, kt. se samo určuje k tomu, aby existovalo potud, pokud nemůže samo se sebou koincidovat“
- svoboda (sebeurčení) je rozvrhem lids. schopnosti-být v prostoru možností, kt. zachovává ne-koincidence vědomí otevřený

— — — — —
| pobyt a bytí, svoboda a Nic krouží kolem sebe a do sebe – je to **circulus vitiosus** – podle Sartrova mínění neexistuje bez bytí
| žádné Nic, bez Ničeho žádná ne-koincidence u-sebe-jsoucího vědomí, bez ne-koincidence žádná svoboda, bez svobody
| žádná lids. skutečnost, a tudíž bez Ničeho žádný pobyt
— — — — —

- Janke – jde o příznačnou formální chybu úsudku kruhem – upozorňuje na ontologickou předpojatost existencialismu v nevyjasněné ambivalenci smyslu bytí
- 'Bytí' má právě tak hodnotu jakéhosi k znicování určeného o-sobě v srdci vědomí, jako hodnotu nejvyšší plnosti bytí
- na jedné str. neznamená bytí nic jiného než předpokládané a k 'odhutnění'skrze Nic určené bytí-o-sobě
- trvajícím upadání bytí-o-sobě v přítomnost u-sebe nazývá Sartre výslovně **ontologickým aktem**
- v tomto aktu se vyskytuje bytí ve své kompaktní bezdistančnosti jen jako 'degradované'v onom 'pádu'Ničeho, jímž se ustavuje (vztah) pro-sebe
- a odtud vychází Sartrova konstrukce „ontologického důkazu“ existence transfenomenálního bytí-o-sobě z pojmu konečného vědomí :
Transfenomenální bytí je jako to, jež má být nicováno, právě onou nutnou podmínkou, bez níž nemůže existovat lids. bytí-vědomí-o-něčem
- na 2.str. zůstává bytí v plnosti své čisté identity nedotknutelné a v tomsmyslu se jeví jako vědomím nepostižené a Ničím nedotčené – a tomu říkáme **bůh**
- tato **ambivalence** bytí činí pobyt v okruhu EX dvojznačným
- po-byt má svůj cíl právě tak v rozvrhování vlastní, konečné schopnosti být, jako ve snaze stát se bohem
- úkolem čl. je neustále překračovat své bytí-o-sobě, aby neztuhl v masivní identitu kontingentního a zbytečného jsoucího, jakkoli jistě smrtelníka nakonec dožene smrt, tzn. bytí-*Gewesensein*)
- tak si ale pobyt uvědomuje urč. ontologický nedostatek, tj. chybějící živé vykoupení od vlastní svobody a ne-koincidence
- co něj. pro-sebe-jsoucímu chybí, to se snaží doplnit si : „absolutní bytí 'sebe's vlastnostmi identity, čistoty, trvání atd. a jako základ tohoto sebe.“
- to otevírá **nový, překvapivý cíl lids. pobytu** . „Být člověkem znamená směřovat k tomu, stát se bohem.“
- Janke : tak se točíme v kruhu, čl. se osvobozuje od boha, aby mohl být bez výčitek člověkem a „dělá se člověkem, aby mohl být bohem“
- a toto nutkání být bohem je zřejmě nesplnitelnou vášní, neboť dokud čl. je, hlodá Nic v srdci vědomí jako červen- absurdní vzpoura svobody proti Ničemu nachází ztělesnění v mýtickém existenciál. symbolu, Atlantovi, synovci Sisyfovu
- mnohoznačné vyprávění (Janke) – Atlas odepře Perseovi, vítězi nad Meduzou, pohostinství
- tu mu Perseus odhalí mrtvou hlavu Medusy a Atlas se promění v gigantic. skálu